

BARIŠA KREKIĆ, DUBROVNIK IN THE 14TH AND 15TH CENTURIES,
— A CITY BETWEEN EAST AND WEST,

Norman, University of Oklahoma Press, Oklahoma USA, 1972. g.

Autor ove knjige rođen je u Dubrovniku, studirao je u Beogradu i Parizu te proučava već više od 20 godina veze Dubrovnika sa Bizantom, Italijom i Balkanom u srednjem vijeku. Sada je profesor povijesti na Kalifornijskom sveučilištu u Los Angelesu — USA.

Ovu je knjigu autor objavio na engleskom jeziku («Dubrovnik u XIV. i XV. stoljeću — grad između Istoka i Zapada»), služeći se arhivskim podatcima koji se nalaze u Historijskom arhivu u Dubrovniku kao i postojećom literaturom. Knjiga ima 194 stranice te prikazuje opće prilike u Dubrovniku u toku XIV. i XV. stoljeća. Autor u uvodu naglašava kako je cilj njegove knjige da čitaocima na Zapadu upozna sa stoljetnim položajem Dubrovnika i njegovim značajem na Mediteranu, koji je bio jedinstven u evropskoj povijesti, naročito u izmjeni osoba, dobara i ideja između Istoka i Zapada, a posebno između Balkana i Italije. Napominje pri tome da je Dubrovnik i njegova prošlost ostala dugo vremena nepoznata stranom svijetu zbog jezične barijere koja je onemogućivala bliže upoznavanje prošlosti ovoga našeg grada.

Knjiga je podijeljena u šest dijelova. U prvom dijelu autor iznosi geografske podatke kao i najraniju povijest Dubrovnika, zatim obrađuje dubrovačke političke i ekonomske prilike u XIV. i XV. stoljeću. U trećem dijelu govori o izgradnji Dubrovnika, a u četvrtom o higijenskim i sanitarnim mjerama koje su se poduzimale radi sprečavanja širenja zaraznih bolesti. O kulturnom životu Dubrovnika u XIV. i XV. stoljeću autor piše u petom dijelu svoje knjige, dok u šestom dijelu iznosi svakodnevni život u Dubrovniku toga doba. Na kraju knjige nalazimo zaključak, bibliografske podatke kao i kazalo važni-

jih osobnih i zemljopisnih imena. Knjiga je ilustrirana s četiri karte. Prva prikazuje teritorij Dubrovačke Republike od 1426. do 1808. g., zatim nalazimo kartu onog dijela Mediterana po kojem su Dubrovčani vršili svoju pomorsko-trgovačku djelatnost u toku XIV. i XV. stoljeća, potom slijedi karta koja prikazuje prvobitni položaj i razvoj grada Dubrovnika i njegovih zidina, te karta grada Dubrovnika unutar zidina od XIII. do XVI. stoljeća.

U prvom dijelu knjige autor govori o izvanredno pogodnom pomorsko-trgovačkom položaju Dubrovnika koji mu je omogućio da već od najranijih vremena postane posrednik između mediteranskih zemalja i balkanskog zaleđa. Pored toga Dubrovnik je bio veoma značajan oslonac za brodove koji su iz Mediterana plovili prema Veneciji ili drugim sjevernojadranskim lukama, kao i u obratnom smjeru. Zatim autor piše o osnivanju Dubrovnika, dominaciji Bizanta, sticanju teritorija, sklapanju prvih trgovačkih ugovora u XII. stoljeću s talijanskim gradovima, te spominje Molfettu, Pizu, Ankonu, Fani, Monopoli, Bari, Termoli i Bisceglie. Za vrijeme mletačke dominacije Dubrovnik je prihvatio mnoge tekovine Venecije, pa i sam sistem unutrašnje organizacije vlasti: Veliko vijeće, Malo vijeće i Senat, te osnovao mnoge svoje kolonije po balkanskim zemljama. U drugom dijelu knjige, govoreći o političkim i ekonomskim prilikama Dubrovnika u XIV. i XV. stoljeću, autor iznosi da su Mlečani sputavali njegovu pomorsku djelatnost dok se on nalazio pod njihovom dominacijom, pa su samim tim pridonijeli razvijanju prisnih trgovačkih veza Dubrovnika s vladarima balkanskog zaleđa. Zatim navodi da je pored trgovaca iz Italije bilo u Dubrovniku i Grka,

Levantinaca, Albanaca, a u drugoj polovici XIV. stoljeća i Francuza, dok se u XV. stoljeću pojavljuju u Dubrovniku trgovci iz Katalonije, kao i Židovi iz raznih mediteranskih zemalja. Govoreći o plemićkim obiteljima, autor ističe da su neke od tih obitelji zadržali stoljećima svoje pozicije i utjecaj u Dubrovniku. Poslije oslobođenja Dubrovnika od Venecije, ugovorom u Višegrađu 1358. g., Dubrovnik postaje nezavisna država koja je samo formalno pri znavala vlast ugarsko-hrvatskog kralja plaćajući mu godišnje određeni tribut. Poslije oslobođenja od vlasti Venecije Dubrovčani su se počeli uvelike angažirati u plovidbi po Mediteranu, i to pretežno po Levantu. Autor pri tome navodi da se početkom XV. stoljeća na ziv »komuna Dubrovnik« zamjenjuje sa novim nazivom »Republika Dubrovnik« što je bilo od velikog političkog i ekonomskog značenja za dalji razvitak Dubrovnika. Dubrovčani su u prvoj polovici XV. stoljeća završili s proširivanjem svojega državnog teritorija, te su imali na svojem području oko 25 do 30.000 stanovnika, a od tog broja 5.000 do 6.000 u samom gradu Dubrovniku. Zatim autor govori o odnosu Dubrovčana s Turcima, te o njihovom uspjehu kada su stekli pravo da trguju po turskim zemljama.

Govoreći u trećem dijelu knjige o izgradnji Dubrovnika autor navodi kako današnji posjetioci Dubrovnika na laze da je to jedan od najljepših gradova na svijetu, sa svojim monumentalnim zidinama i crkvama, te jedinstvenim prostorima. Zatim autor iznosi pojedine faze izgradnje grada Dubrovnika, govori o njegovim graditeljima kao i o potresu iz 1667. g. koji ga je uvelike uništio, te o ponovnoj izgradnji koja mu je dala uglavnom današnji izgled. U četvrtom dijelu knjige autor naglašava da je Dubrovnik bio jedan od prvih evropskih gradova koji je otkrio važnost preventivnih, higijensko-sanitarnih mjera za sprečavanje širenja raznih zaraznih bolesti, naročito kuge. Autor spominje najstariju dubrovačku apoteku osnovanu 1317. g. u samostanu franciskana, koja je jedna od najstarijih u Evropi, gradnju vodovoda, osnivanje ka-

rantene te bolnice u Dubrovniku. U vezi sa kulturnim životom u Dubrovniku autor govori o dokumentima dubrovačkog Historijskog arhiva koji se odnose na razdoblje od XI. do XIX. stoljeća, ističući pri tome da su pisani pretežno latinskim, talijanskim ili domaćim jezikom. Zatim piše o školstvu u Dubrovniku i o nastavnicima, te o A. Kotruljeviću i njegovoj knjizi pod naslovom »O trgovini i savršenom trgovcu« (1458. g.) kao i o dubrovačkim kroničarima, pored drugih značajnih ljudi iz kulturnog života starog Dubrovnika. Autor naglašava da je u Dubrovniku tokom XIV. i XV. stoljeća započeo na mnogim područjima intelektualni i umjetnički život, tako da je grad postao kulturni centar Južnih Slavena sve do XIX. stoljeća, dok su ostale balkanske zemlje u to vrijeme stenjale pod jarmom strane okupacije. Govoreći o svakodnevnom životu u Dubrovniku, u šestom dijelu knjige, autor ističe kako je ugodna klima s mnogo sunčanih dana utjecala na opći život stanovništva u Dubrovniku, kao što je to bio slučaj i u ostalim mediteranskim gradovima i lukama. Zbog svojega položaja i klime Dubrovnik je već rano postao stjecište ljudi sa svih strana; iz Italije i drugih zapadnih zemalja, s Balkana kao i s Levanta. Na taj je način Dubrovnik bio ne samo trgovačko središte već i izvor svih mogućih informacija. Autor nadalje spominje robu koja je uglavnom prolazila kroz dubrovačku luku, sa Zapada prema Balkanu kao i u obratnom smjeru, ističući pri tome veliku ulogu koju su imali u toj trgovini brojni rudnici po unutrašnjosti balkanskog poluotoka. Budući da je dubrovački teritorij bio siromašan, to je Dubrovčanima preostalo jedino da se bave trgovinom i pomorstvom i time unaprijede svoj grad i državu, što su uvelike i činili u toku niza stoljeća. Zatim autor piše o položaju žene u Dubrovniku, o služavkama, o prostituciji i drugim problemima svakodnevnog života, o dolasku uglednih ljudi u Dubrovnik, o davanju utočišta na području Dubrovačke Republike kao i o svečanosti sv. Vlaha, zaštitnika Dubrovnika. Na kraju zaključuje da se u životu Dubrovnika osjeća

zapadna civilizacija s ponekim elementima utjecaja s Istoka.

U zaključku knjige autor daje kratak pregled dubrovačke povijesti od XVI. stoljeća pa sve do ukidanja ove naše male jadranske Republike. Napominje da je u XVI. stoljeću Dubrovnik dostigao svoj najveći uspon nalazeći se pod zaštitom Turske, dok se na Zapadu oslanjao na dobre veze koje je imao sa Španjolskom. Katastrofalni potres iz 1667. g. nanio je neizmjernu štetu Dubrovniku i njegovoj republici, ali je on ipak uspio sačuvati svoju nezavisnost. U toku XVIII. stoljeća Dubrovnik se ponovo podiže šireći svoje pomorsko-trgovačke veze po Mediteranu, zalazeći sa svojim brodovima na Atlantik, ploveći čak i u pravcu Amerike. Autor na kraju svoje knjige govori o ulasku Francuza u Dubrovnik (1806. g.), te o ukidanju Republike dvije godine zatim, te spominje da je Dubrovnik bio priključen Austriji, u čijem je sastavu ostao sve do 1918. g.

Ovom je knjigom dr. B. Krekić prikazao stranoj publici, pogotovu onoj engleskog govornog područja, prošlost starog Dubrovnika i njegove republike u toku XIV. i XV. stoljeća, i to naročito onoj publici koja zbog nepoznavanja jezika nije bila u stanju da bolje upozna prošlost ovog našeg jedinstvenog grada — države. Autor je ovom knjigom popunio jednu osjetnu prazninu u stranoj historijografiji o Dubrovniku i o Dubrovačkoj Republici. Iz tog će razloga ona korisno poslužiti svim strancima koji se bave ili će se baviti proučavanjem ne samo dubrovačke prošlosti već i istraživanjem arhivskih dokumenata o vezama koje je ta naša mala jadranska Republika imala s mnogim lukama i gradovima na Mediteranu i Atlantiku, kako bi iz tih veza mogli bolje upoznati prošlost svojih luka i gradova, a time i prošlost svojih zemalja.

Ilija Mitić

BARIŠA KREKIĆ, DUBROVNIK, ITALY AND THE BALKANS IN THE LATE MIDDLE AGES, Variorum Reprints, London, Great Britain, 1980.

Autor je u ovoj knjizi s engleskim naslovom (u prijevodu: »Dubrovnik, Italija i Balkan u kasnom srednjem vijeku«) skupio mnoge svoje radove i članke koje je bio objavio u raznim domaćim i stranim publikacijama u vremenu od 1952. do 1979. g. Knjiga ima ukupno 332 stranice, a sastoji se od predgovora, raznih radova i članaka iz dubrovačke prošlosti za vrijeme kasnog srednjeg vijeka koji su podijeljeni na tri dijela prema područjima na koje se odnose, te popisa imena i pojmova koji se nalaze u knjizi.

U uvodu autor naglašava značenje Dubrovnika, grada — države, kao značajnog središta kopnenih i pomorskih putova svojega bližeg i daljeg područja. Sva ta živa trgovačka aktivnost starog Dubrovnika i njegovih veza s tadašnjim svijetom ostala je zapisana počevši od 1278. g., zahvaljujući sretnim okolnostima, u dokumentima Historijskog arhiva u Dubrovniku. U prvom dijelu na-

lazimo radove i članke koji se odnose na razne aspekte veza Dubrovnika i Italije, u drugom dijelu nalazimo one koji se tiču veza Dubrovnika s Balkanom i Levantom, a u trećem se dijelu nalaze radovi koji obrađuju internu povijest Dubrovnika. Pretežan dio članaka i radova koje je autor skupio u ovoj knjizi objavljen je na zapadnoevropskim jezicima, a samo četiri članka koja su svojevremeno bila objavljena na hrvatskosrpskom jeziku autor je preveo na engleski jezik i time upotpunio ovu svoju knjigu.

U prvom dijelu knjige, koji se odnosi na veze Dubrovnika i Italije, autor donosi deset svojih radova i članaka. Tu nalazimo njegov rad o četiri firencijska trgovačka društva u Dubrovniku u prvoj polovici XIV. st., te tri fragmenta koja se odnose na veze između Dubrovnika i Italije u XIV. st. Zatim slijedi rad o Apuliji između Dubrovnika i Levanta te veze između Venecije, Du-